

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל
תשיעי
קובץ
שלשלת האור
שער
שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

פינחס

(חלק כח שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת פינחס, יזכג תמוז, ה'תשפ"ה (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2025
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

פינחס

174

עשה) היא בדיק, לפי שהיא הסיום והגמר של כל המצוות.

ב. בהשקפה ראשונה היה אפשר לבאר הטעם לכך, בפשטות: מאחר שקיום כל המצוות שבתורה הוא בימי חייו של האדם, משא"כ מצות „נחלות“ שייכת אל הזמן של בטר חייו, לפיכך קבע הרמב"ם מקומה בסיום ובגמר המצוות.

אבל מובן שזהו דוחק גדול, שהרי לעיל מנה הרמב"ם כמה מצוות השייכות (למיתת האדם⁶, וכן) לענינים הבאים לאחר⁷ מיתת האדם.

[ונוסף לזה: ענין דיני נחלות אינו מצוה המוטלת על האדם עצמו (וכיוצא בזה), אלא הוא מצוה המוטלת על בית דין⁸, „לדון“ בדיני נחלות] (וכמו שביאר הרמב"ם בפרטיות סדר הנחלות

א. במנין המצוות שבריש ספר היד (ועל-דרך-זה בספר המצוות שלו) כתב הרמב"ם, כמצות עשה האחרונה: „לדון בדיני נחלות שנאמר איש כי ימות וכן אין לו“.

ידוע, שהסדר בדברי הרמב"ם מדויק בתכלית². ועפ"י מובן, שמה שדייק הרמב"ם לסיים את מנין המצוות (עשה) במצות „נחלות“, הוא משום³ שמצוה זו היא הגמר והשלימות של ענין המצוות.

וכשם שמובן בפשטות הטעם שהמצוה הראשונה במנין המצוות היא „לידע שיש שם אלוהה שנאמר⁴ אנכי ה' אלקיך“ – לפי שהיא המצוה הראשונה והעיקרית מכל המצוות הבאות לאחר זזה, ובלשון הרמב"ם בריש ספר היד „יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע כו“ (וכדייק הרמב"ם בלשונו בריש מנין המצוות – „מצוה ראשונה⁵ כו“),

על-דרך-זה מובן בנוגע למצוה האחרונה – לדון בדיני נחלות – שקביעתה כמצוה אחרונה (דמצוות

(6) מצוה רכורכט. וראה מצוה קפ.
(7) מצוה רל – תלי: מצוה רלא – קבורה [ל' הרמב"ם ב„מנין המצוות“ (ועד"ז בכותרת להל') סנהדרין מצוה יא) היא „לקבור הנהרג ביומו“. אבל בסהמ"צ כ', ול' ספרי כי קבור תקברנו מצות עשה והוא הדין בשאר מתים כו". וכ"מ ביד הל' אבל פ"ב ה"א. וראה הל' סנהדרין פט"ו ה"ח (ולח"מ הל' אבל פ"ד ה"ח). הכותרת להל' אבל סוף מצוה א].
(8) ראה חינוך מצוה ת': ולפי הנראה מדברי הרמב"ם ז"ל שכל עיקר אוהר' אינה רק על ב"ד שדנו* בענין הנחלה וז"ל שכ' הוא מצוה לדון בדיני נחלה.

(* כ"ה בחינוך לפנינו (וכ"ה בהוצאת שעוועל – ע"פ דפוסים ישנים וכת"י) ובס' החינוך עם פירוש – מנחת יצחק תוקן „שידונו“ וכן בהערות על ס' החינוך מבעל מעין החכמה (תקט"ד) – שנדפסו בס' השלמות על המניח (הוצאת שולצינגער) – הועתק לשון החינוך „שידונו“. ולכאורה כצ"ל.

(1) פרשתנו כז, ח.
(2) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ו.
(3) כי באי זו מידה שנדייק בהסדר במנין דהמצוות של הרמב"ם (שלא מצאנו לע"ע שהרמב"ם עצמו יבארו*), הרי מובן, כנראה במוחש אפילו באדם שאינו מסודר כלל, שעכ"פ יש טעם להראש ולהסוף. ולהעיר ממרו"ל (ברכות יב, א) הכל הולך אחר התתום.
(4) יתרו כ, ב.
(5) ראה לקו"ש חכ"ו ע' 59 הערה 8. וראה שיחת י"ג ניסן תשמ"ה.

(* וראה לקו"ש ח"י ע' 225 הערה 4.

בהלכות אלו (בספר היד) גופא) – והיינו, שעל בית דין לדון עבור היורשים החיים כיצד יהיה סדר ירושת הנחלות (ואין זה דיון לצורך המוריש) – ואם כן, אין כל מקום לומר שמקומה של מצוה זו בסדר המנין (כאחרונה) קשור במיתת המוריש¹⁰].

ועוד צריך ביאור: על המצוה הנ"ל "לדון בדיני נחלות" הביא הרמב"ם (כנ"ל) את הפסוק, "שנאמר איש כי ימות ובן אין לו", ולכאורה בתיבות אלו לא נמצא תוכן המצוה¹¹.

לפי כמה נוסחאות¹² אכן העתיק הרמב"ם תיבות נוספות מן הפסוק – "והעברתם את נחלתו גו'" (ולכמה נוסחאות¹², סיים דבריו (גם) בפסוק¹³, "והיתה¹⁴ . . . לחקת משפט"¹⁵) – ותיבות

(9) ואף שגם המצות (רכורכט) להיות ב"ד הורגין כו' וכן "התלי" ו"לקבור הנהרג ביומו כו'" (רל"דלא) – ה"ז מצות הב"ד לא מצות של האדם במיתתו או הבאים לאחר מיתתו, הרי עכ"פ ה"ה מצות שמתקיימות באדם ולאחר מיתתו; משא"כ לדון בדיני נחלות אי"ז מצוה המתקיימת בהאדם (במותו או לאחר מותו), כ"א מצות ב"ד לדון בנכסי אדם שמת, ככפנים.

(10) אלא שממצוה רלו ואילך (מלבד מצוה רמז) מדובר במצות המסורות לב"ד בשייכות לממונו של אדם (משא"כ המצות רכד"רלא שהן בעונשי ב"ד בנוגע לגופו). ולכן י"ל שמסיים במצות שבממונו לאחר מותו.

(11) ובפרט שעפ"ז אינו סיוס בדבר טוב – ראה תוס' סוף נדה. וראה בארוכה שיחת ש"פ מקץ תשד"מ ע"ד סיוס בטוב בספר הרמב"ם.

(12) ראה רמב"ם ספר המדע (ירושלים, תשכ"ד).

(13) שם, יא.

(14) ובסמ"ג מ"ע צו מביא רק פסוק זה.

(15) וכן הובא בחינוך שם (המשך הפסוק, "והעברתם גו'" והפסוק, "והיתה גו'").

(*) ונ"ש "לזקת עולם" – לכאורה שה"ד וצ"ל "לזקת משפט".

אלו מביעות את תוכן המצוה של נחלות.

אבל כיון שבדפוסים הרמב"ם הנפוצים הובאו רק התיבות "איש כי ימות ובן אין לו"¹⁶ – צריך לומר שבהן לבדן מתבאר תוכן המצוה "לדון בדיני נחלות".

[בפשטות י"ל, שבהבאת התיבות הראשונות שבפרשת נחלות כוונת הרמב"ם היא לכל המשך הדברים שבפרשה (כמו שמצינו על-דרך זה בספר הרמב"ם בעוד מצוות¹⁷) – אבל כיון שכל עניני התורה מדויקים בתכלית (ובפרט שהרמב"ם לא הוסיף כאן "וגו'" לרמז על המשך הפרשה¹⁸), מסתבר לומר שתיבות אלו עצמן מבטאות ענין עיקרי בדיני נחלות].

ג. ויש לומר, שמה שסיים הרמב"ם את מנין המצוות במצוה "לדון בדיני נחלות", הוא על-דרך שמצינו שסיום (ששה סדרי) המשנה¹⁹ הוא²⁰ במאמר "עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק כו' שנאמר²¹ להנחיל אוהבי יש", וכביאור המפרשים²² בטעם מה שסיום המשניות הוא דוקא במאמר זה²³, שזהו

(16) וכ"ה בספר המצות שלו – מצוה רמת.

(17) כ"ה בכ"כ מצות שמביא מהפסוק רק התחלת הענין.

(18) אבל בסהמ"צ הוצאת העליר וקאפאח ישנו "וכו'", "וגו'".

(19) וכידוע שבכו"כ ענינים – בס' היד הם ע"ד המשנה.

(20) מס' עוקצין.

(21) משלי ת, כא.

(22) פיה"מ להרמב"ם שם. רא"ש ורע"ב שם.

(23) והסיום ממש הוא במאמר דר"ש בן חלפתא, "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום כו'". וראה לקו"ש חכ"ב ע' 50 הערה 44 (וס' השיחות תשמ"ח ח"ב (קה"ת,

אופנים²⁸: (א) ירושה, (ב) חלוקה ע"פ טעם ושכל ("לרב תרבה גו'"), (ג) חלוקה ע"פ גורל²⁹.

ויש לומר הטעם לזה (שכל שלשת הענינים היו נדרשים): קבלת בני ישראל את א"י כנחלה לא היתה חלוקה סתם של חבל ארץ ומסירתו לבני ישראל –

ארץ ישראל הלא היא, "נחלת ה'"³⁰, "תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"³¹, ולכן נתינתה היתה לבני ישראל דוקא, בהתאם לכך שבני ישראל הם, "נחלת ה'"³², קשורים אל הקב"ה, וכמאמר חז"ל³³, "אמר הקב"ה יבואו ישראל שבאו לחלקי וינחלו את הארץ שבאה לחלקי". וממילא, נתינת ארץ ישראל (נחלת ה') לבני הרי היא מגלה ומביאה לידי ביטוי את הקשר של בני עם הקב"ה³⁴.

28 בפרט להדיעות דהחלוקה "לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו" נאמר גם על החלוקה הכללית דא"י ל"ב השבטים (לא רק על המשפחות שבתוך השבט) – ראה ספרי פרשתנו שם (ע"פ איש לפי פקודיו). פרש"י שם. וראה אנציקלופדי תלמודית ערך גורל (ע' תטז).

נמצא גם בחלוקה דכלל א"י לכל בני, היו כל הג' – ירושה, ע"פ גורל, חלק – לרב תרבה גו'.

29 והאורים ותומים ה"ז ענין אחד עם הגורל, שהי' מוכיח שהגורל הי' ע"פ רוח"ק – ראה פרש"י פרשתנו כו, נד. רשב"ם ב"ב קכב, א ד"ה והי' מכוי. וראה אנציקלופדי שם.

30 ש"א כו, יט ובפרש"י ועוד שם. רמב"ם הל' מלכים פ"ה הי"ב.

31 עקב יא, יב.

32 ראה ואתחנן ד, כ. עקב ט, כו. כט. האזינו לב, ט. ובכ"מ בנ"ך.

33 תנחומא ראה ח. וראה במדב"ר פכ"ג, ז (בסופו).

34 ובמכילתא (בשלח טו, יז), "יבואו ישראל

לפי שתוכנו הוא תשלום שכר העבודה דתורה ומצוות הבא לאחריה, לאחר גמר ושלמות לימוד התורה וקיום מצותיה; ודייקו במשנה לומר, "עתיד הקב"ה להנחיל", כיון שהגמול (הבא בגמר העבודה דתורה ומצוות) הוא – "להנחיל".

ו"ל שעל-דרך-זה הוא בנידון דידן – בדברי הרמב"ם: הטעם שסיים את המנין במצות נחלות הוא, לפי שסיום ושלמות כל מצוות התורה קשור לענין הנחלה, כנ"ל.

ד. ו"ל הביאור בכל הנ"ל – בהקדים:

פרשת נחלות נכתבה בתורה כהמשך לענין הירושה והחלוקה של ארץ ישראל (אשר בקשר לזה טענו בנות צלפחד²⁴, "תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו", ועל כך באה הפרשה, "איש כי ימות גו'").

והנה, בענין חלוקת הארץ מצינו, שבנוסף לענין הכללי של ירושת הארץ²⁵, היו בפרטיות שלשה ענינים: (א) ירושת הארץ, (ב) החלוקה באופן של "לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו"²⁶, (ג) "אך בגורל יחלק את הארץ"²⁷.

כלומר, השייכות של ארץ ישראל לבני ישראל היא (בפרטיות) בשלשה

תשמ"ט) ע' 665 ואילך, שהוא המשך וביאור המאמר "עתיד הקב"ה להנחיל כו' אוהבי יש".

24 כז, ד.

25 דכתיב (וארא ו, ח) ונתתי אותה לכם מורשה אני ה' ירושה היא לכם מאבותיכם" (ב"ב קיט, ב. וראה גם ע"ז נג, ב. ועוד).

26 כו, נד.

27 שם, נה.

ולכן, כשם שמצינו שהקשר של בני עם הקב"ה הוא בשלשה אופנים – כהנוסח שאומרים³⁵ „אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו” – על-דרך-זה נתינת ארץ ישראל לבניי היא בשלשה אופנים: חלק, גורל וירושה.

וכיון שבסדר שלשת ענינים אלו – חלק גורל וירושה – האחרון הוא „ומה יפה ירושתנו” (עילוי אחר עילוי), מובן³⁶ שירושה יש בה ענין ומעלה עמוקים יותר מאשר בשני הענינים הקודמים.

וצריך ביאור:

(א) מהו ביאור תוכנם של חלק גורל וירושה כאופנים בקשר בין ישראל לקב"ה, ומהו החילוק ביניהם?³⁷

(ב) איך יתכן כלל גדר הירושה – (בלשון הפסוק) „איש כי ימות” – בשייכות לקשר שבין ישראל לקב"ה?³⁸

ה. וי"ל – שהחילוק בין „חלקנו” ל„גורלנו” הוא בדוגמת החילוק בין מכר למתנה:

מכר תלוי בכספו ותשלומו של

שנקרא נחלה לארץ שנק' נחלה ויבנו ביהמ"ק שנק' נחלה בזכות התורה שנק' נחלה".
(35) לפני תפלת השחר (וכ"ה ב„סדר תפלות להרמב"ם – בסו"ט אהבה).

(36) ראה גם רד"ה אשרנו תרצ"ו (סה"מ קונטרסים ח"ב ע' 728). רד"ה אשרנו ש"ת וסופו.
(37) בכללות ע"ד החילוק דג' בחי' חלקנו גורלנו ירושתנו (בתורה וכו') – ראה לקו"ש ח"ג ע' 115 ואילך. ושם הוא באו"א קצת מהמבואר לקמן בפנים.

(38) ראה אוה"ת ראה ע' תשכב השאלה עד"ז לגבי ירושת ישראל את התורה – דהרי „התורה .. קיימת לעולם”. וראה גם אוה"ת תשא ע' א'תקעא.

הלוקח³⁹, המשלם עבור הדבר הנמכר; ואילו מתנה באה מצד רצונו הטוב של נותן המתנה (ללא תשלום מצד המקבל). ועל-דרך-זה הוא גם בנוגע להמשכות וההשפעות מהקב"ה לישראל, שקיימים בהן שני אופנים אלו⁴⁰: (א) שכר המצוות וכו', המשכה הבאה ע"י עבודת האדם – „אתערותא דלתתא”; (ב) המשכה „בטובו בחן וכו'”, „אתערותא דלעילא” מצד עצמו.

ובכללות, זהו החילוק בין „חלקנו” ל„גורלנו”:

„חלקנו” הוא הקשר של ישראל לקב"ה הנפעל ע"י עבודת ישראל (בדוגמת מכר); ואילו „גורלנו” הוא ההתקשרות של ישראל לקב"ה מצד זה ש„בחר בנו מכל העמים”⁴¹, כי אמתית ענין הבחירה – בחירה חפשית – היא כאשר הבחירה בדבר הנבחר אינה מצד טעם וחשבון, בגלל מעלת הדבר הנבחר וכיוצא בזה, אלא רק מפני שכך הוא רצון הבוחר, ובפרט זה הדבר הוא בדוגמת (הבחירה ע"י) הגורל, שאינו ע"פ טעם שכלי (מצד מעלת הדבר שעליו מוטל הגורל) וכיוצא בזה, אלא העושהו משליך את יתבו אך ורק על הגורל מבלי לדעת מה יעלה בו, ובלשון הכתוב⁴² – „בחק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו”.

(39) ואף דפסק הרמב"ם ד„כל המוכר בעין יפה מוכר” (הל' מכירה פכ"ה ה"ג), ה"ז ע"י ומצד המעות שקיבל. ובענין זה עצמו מעלה במתנה – ד„כל הנותן בעין יפה נותן יותר מן המוכר” (שם ה"ד).

(40) ראה גם לקו"ת ויקרא ב, ב (ובכ"מ). ושם – בנוגע אופן הב' המשכה בחסד חנם.

(41) נוסח ברכת התורה.

(42) משלי טז, לג.

למקום, "בנים אתם לה' אלקיכם"⁴⁸ – כי הדבר הוא כמו בן כפשוטו, שהקשר שלו אל האב הוא ענין המתייחס למציאות הבן; ונמצא, שאפילו ענין זה שב"חלקנו" הוא בדוגמת ענין המכר הבא מצד הלוקח.

משא"כ בענין "גורלנו" – "בחר בנו" – העילוי אינו ב"מציאותו" של יהודי [אשר סוף-כל-סוף – יהיה גודל העילוי אשר יהיה – הרי זו מעלה וקדושה מוגבלת (מפני שהיא הקדושה הקשורה למציאותו)] – אלא זוהי ההתקשרות הבאה אך ורק מצד הבוחר⁴⁹ – הקב"ה (שלמעלה מכל מדידה והגבלה)⁵⁰.

[וי"ל שזהו כפל לשון הפסוק]⁵¹ "כי עם קדוש אתה לה' אלקיך ובך בחר ה' גו'" – וכמו שפירש רש"י⁵² "כי עם קדוש אתה, קדושת עצמך מאבותיך, ועוד ובך בחר ה'": "עם קדוש אתה" היא הקדושה מצד מה שב"בנים אתם לה' אלקיכם"⁵³, וזוהי "קדושת עצמך";

(48) פ' ראה יד, א.

(49) וי"ל שלכן עיקר ענין הבחירה הוא בגוף של בניי "הנדמה בחומיותו לגופי אוה"ע" (תניא פמ"ט). וראה לקו"ש ח"ח ע' 409 בהערות. (50) ועד"ז ישנם ב' הענינים בביהמ"ק: "בית המקדש" – הקדושה שבו עצמו: "בית הבחירה" – מצד בחירתו של הקב"ה. וי"ל שלכן קרא הרמב"ם הלכות המקדש בשם "הלכות בית הבחירה", כי זהו עיקר החידוש והעילוי שבמקדש (ראה בכ"ז לקו"ש ח"ח ע' 143. ע' 146 ואילך. חכ"ד ע' 83 ואילך). ועד"ז ישנם ב' הענינים בארץ ישראל, ראה בלקו"ש ח"ח ע' 402 ואילך. ולהעיר ממכילתא שבהערה 34 בקשר דבניי, א"י וביהמ"ק.

(51) ואתחנן ז, ו. פ' ראה יד, ב.

(52) פ' ראה שם.

(53) שנאמר בפסוק לפני' בפ' ראה שם.

[על-דרך מתנה התלויה רק ברצון הנותן, אלא שהחילוק בינה לגורל הוא, שבמתנה יש נקודה השווה למכר – שהרי אע"פ שהמתנה באה מצד רצון הנותן, מכל מקום יש לנתינת המתנה סיבה הקשורה למקבל, וכמאמר⁴³ "אי לא דעביד ליה נייחא לנפשיה לא יהיב ליה מתנתא"⁴⁴; משא"כ גורל אין לו שום שייכות לחשבון וטעם].

ו. בעומק יותר:

ענין "חלקנו" קשור לא רק לעבודתם של ישראל, אלא גם לעצם מציאותם. כי (נשמתו של) יהודי נקראת⁴⁵ "חלק ה' עמו"⁴⁶, ובלשון התניא⁴⁷ "ונפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש".

וי"ל שבענין ה"גורל" יש יתרון גם על פני מעלה זו שב"חלקנו":

זה שעל נשמתו של יהודי נאמר "חלק אלקה ממעל ממש" – מבטא את המעלה (והקדושה) שבמציאותו של יהודי. וי"ל שמטעם זה מקשר רבינו הזקן את המעלה ד"חלק אלקה ממעל ממש" לכך שבני ישראל קרויים "בנים

(43) ראה גיטין נ, ב. ב"ב קנו, א, ועוד. וראה לקו"ש שם הערה 41.

(44) אלא שאין זה בגדר תשלום (כבמכר) המכריח שתנתן לו המתנה, וענינה רק שגורמת נטיית הנפש של הנותן אל המקבל (והמתנה בפועל באה רק מרצונו הטוב של נותן המתנה). – ועיין בהסוגיות האם מכר כמתנה (ב"ב סד, סע"א ואילך). עא, א ובמפרשים שם. ובהגסמן בהערה הקודמת.

(45) האזינו לב, ט. וראה אגה"ת פ"ד (ובליקוט פירושים כו' שם – ע' ר"ח).

(46) ראה אוה"ת (יהל אור) לתהלים (ע' תנא) "מה טוב חלקנו ע"ד חלק ה' עמו".

(47) רפ"ב. וראה איוב לא, ב.

ובנוסף לכך יש ענין נעלה יותר – „ועוד ובך בחר ה'“ – שבישראל ישנה בחירת העצמות⁵⁴.

ז. אך אעפ"כ, גם מתנה, הבאה מצד הנותן, יש לה קשר אל המקבל. שכן⁵⁵, מתנה ענינה שהנותן מוציא את הדבר מרשותו ונותנו ביד אחר (מקבל המתנה), בתנועה של הגשה והתקרבות („נייחא“) אל הזולת.

[וכעין זה הוא גם בנוגע לענין הגורל: אע"פ שהגורל אינו תלוי במעלת הדבר הניתן על-ידו, כנ"ל – סוף-סוף הרי זה ענין של הקנאה (השפעה). יש כאן רצון לקבל דבר אחד מתוך כמה, ולהתחלק עם אחרים (אלא שבפרטיות, איזה מהם יקבל כל אחד – קובע הגורל)].

אך יש ענין שלישי – ירושה – שגדרו (אינו נתינה לאחר, אלא) שהיורש עומד במקום המוריש. היורש אינו מציאות אחרת המקבלת נכסים מן המוריש, אלא (כלשון הכתוב⁵⁶) „תחת אבותיך יהיו בניך“ – היורש עומד במקום המוריש, הוא הוא עצם המוריש, ובדרך ממיילא יש לו בעלות על נכסי המוריש⁵⁷.

ונמצא, שמעלת הירושה על פני מכר ומתנה היא:

מכר ומתנה (וגורל) הם ענין של נתינה והשפעה. אין זה האדם כמו שהוא לעצמו, אלא כפי שהוא משפיע לאחר שחוץ הימנו; והחילוק ביניהם אינו אלא מהי סיבת ההשפעה: במכר סיבת ההשפעה היא הלוקח (דמי המכר שנתן), ובמתנה – רצון הנותן. אבל גם רצון הנותן תוכנו הוא – נתינת הדבר לזולת.

משא"כ ירושה אינה השפעה למישהו שמחוץ למציאות המוריש, אלא – היורש מקבל את הנכסים מפני שהוא עומד במקום המוריש⁵⁸.

ח. וזה ההוספה וההידוש ד„מה יפה ירושתנו“ לגבי „חלקנו“ ו„גורלנו“:

„חלקנו“ הוא הקשר של ישראל לאלקות – כפי שהקב"ה צמצם עצמו כביכול, כך שעבודתם של ישראל ומעלותיהם יתפסו מקום אצלו. יתירה מזו: לגבי הקב"ה עצמו נאמר⁵⁹ „גם בן ואח אין לו“, ומה שישאל נקראו בשם „בנים“ הרי זה רק⁶⁰ כפי שצמצם הקב"ה עצמו כביכול בתואר „אב“⁶¹.

„גורלנו“ – „בחר בנו“ – הוא הקשר

(54) בכל הנ"ל (במעלת הבחירה בישראל לגבי זה שהם בנים למקום) – ראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 5 ואילך. ח"ח ע' 409 ואילך. (55) במתנה ישנו עוד (חסרון) הגבלה – שבאה מצד הגבלת ה„נייחא לנפשי“ שגרם המקבל. אבל מה שנוגע כאן בנוגע לגורל – הוא הענין שבפנים.

(56) תהלים מה, יז. וראה ב"ב קנט, רע"א.

(57) ראה בכ"מ בספרי הצפ"נ (ש"ת צפע"נ דווינסק ח"א סק"ח. ווארשא ח"ב סק"ח. צפע"נ מילואים יג, א). וע"ש שזהו החילוק בין ב"ב לבני.

(58) עפ"ז אולי יש להסביר מה שמשמע ברשב"א (ש"ת הרשב"א ח"ג סק"ה) דירושת היורשים הוא עם גמר מיתה לא לאחר מיתה – ראה קצה"ח ר"ס רנב.

(59) קהלת ד, ח ובקה"ר עה"פ.

(60) ראה קה"ר שם: בן מאין יש לו אלא שחבב הקב"ה לישראל וקראו בנים כו'.

(61) להעיר גם משהש"ר פ"ב, טז (א): הוא לי לאב ואני לו לבן. הוא לי לרועה. ואני לו לצאן. וראה אוה"ת ראה ע' תשפד"ה. ע' תשצו. לקו"ש חט"ו ע' 253.

צמצום וכו'⁶³. ולכן נקרא הדבר בשם „ירושה“, שכן זהו גדר הירושה – שהיורש עומד במקום המוריש, בהיותו עצם המוריש.

ט. שלשה ענינים אלו בהתקשרות ישראל עם הקב"ה – חלקנו גורלנו וירושתנו – מתחלקים, בכללות, לשלש תקופות כלליות בעם ישראל: (א) קודם מתן תורה, (ב) לאחר מתן תורה – זמן עבודת ישראל בקיום התורה והמצוות, (ג) לעתיד לבא – זמן הגמול, עד לתכלית השלימות שבזה.

וי"ל הביאור בזה:

גם קודם מתן תורה נקראו ישראל בשם „בנים“, כמו שנאמר ביציאת מצרים⁶⁴, „בני בכורי ישראל“. וגם קודם מתן תורה היתה קיימת בגלוי מעלת ישראל ביחס לכל אומות העולם (והיא אשר הביאה ליציאת מצרים). אך כל זה היה מעלה במציאות (והעבודה) שלהם⁶⁵.

במתן תורה נתגלה ענין „ובנו בחרת מכל עם ולשון“⁶⁶ – בבחירת הקב"ה בעם ישראל (כנ"ל)⁶⁷. ולפיכך ניתן ביטוי לדבר בנתינת התורה והמצוות לישראל⁶⁸, שהרי זה היה תוכן החידוש

של ישראל לקב"ה מצד המדריגה באלקות (ובישראל) שבה מציאות (מצד עצמה) אינה תופסת מקום, והקשר הוא רק מצד בחירתו החפשית של הקב"ה;

אבל אעפ"כ – גם „בחר בנו“ ענינו מה שהקב"ה בחר בדבר (חוץ הימנו, כביכול) – שכן, גדר „בחירה“ הוא בשייכות לדבר שמחוץ לבוחר (ורק שסיבת הבחירה אינה מצד (מעלת הדבר) הנבחר, כי אם מצד רצון ובחירת הבוחר)⁶².

משא"כ „ירושתנו“ ענינו שישראל הם כביכול מציאות אחת עם עצמותו יתברך („ישראל וקודשא בריך הוא כולא חד“) – הקשר של ישראל עם הקב"ה הוא בעצמותו יתברך שלמעלה מכל תנועה – איזה שתהיה – של

(62) באו"ת להרב המגיד ב, ג (ס"ו) (וכן בכתר שם טוב סרמ"א. וראה תורת הה"מ – לקו"א ואו"ת בתחלתם) מבואר, שצורתם של ישראל חקוקה במחשבתו ית' כמו שצורת הבן חקוקה במחשבת האב, אלא שאצל בני אדם שייך ענין זה (שצורת הבן חקוקה במחשבת האב) רק לאחריו שנוולד הבן, משא"כ „אצל השם ית', שייך זה לומר אף קודם שנבראו ישראל ה' נחקק צורתם במחשבה“.

אבל מובן*, שאין זה הבחי' ד„חלקנו“ (בן), כי בחי' מחשבה זו („קודם שנבראו ישראל“) היא בדרגא שלמעלה מבחי' „אב“, כי: „אב“ פירושו ותוכן השם – שיש לו „בן“, משא"כ בחי' המחשבה „קודם שנבראו ישראל“, היא למעלה מבחי' „קודם (בעצם) „אב“, ומה שצורת ישראל חקוקה במחשבה זו – הרי זה מפני שכן בחר הקב"ה בבחירתו החפשית, שצורתם של ישראל תהי' חקוקה בו (בדוגמת צורת הבן שחקוקה במחשבת האב).

(*) וראה באו"א קצת ד"ה מים רבים תשל"ח ס"ה (לקו"ש ח"כ ע' 279. סה"מ מלוקט ח"א ע' רעו).

(63) ראה המשך תער"ב (ח"ב ע' אקמא, ד"ה תקעו תרצ"ד ס"ב (סה"מ תיש"א ע' 7), דלעת"ל לא תהי' ההמשכה בדרך משפיע ומקבל כ"א גילוי העצמות ממש.

(64) שמות ד, כב.

(65) ועד לשורש הנברא, האבות ועבודתם, כדלקמן.

(66) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ה ס"ד (ממג"א שם סק"ב) „שכשיאמר ובנו בחרת יזכור מ"ת“. וראה תניא פמ"ט.

(67) ראה לקו"ש ח"א שם.

(68) להעיר משערי אורה בהקדמה (ב, סע"א

אוהבי יש", כי ההתאחדות של ישראל עם "יש האמיתי" ("יש המוחלט"⁷⁰) היא מצד ענין הנחלה, מה שישאל הם כביכול "עצם המוריש", כנ"ל⁷².

ועפ"ז יובן הטעם לכך שבמצות נחלות הביא הרמב"ם דוקא את התיבות "איש כי ימות" וכן אין לו – כי התוכן הרוחני של ענין הנחלה מובע ומתגלה בענין "ובן אין לו" דוקא:

המעלות "חלקנו" ו"גורלנו" שייכות למדריגה שבה צמצם הקב"ה עצמו בבחינת "אב" (הנותנת מקום למציאות נוספת – בן, ומכך מתהווה מציאות זו); אפילו מצד מדריגת "גורלנו", בחירת הקב"ה בישראל, הרי תוכן ענין הבחירה הוא – שהוא בוחר בהם שיהיו בנים⁷³.

משא"כ גדר "ירושתנו" קשור בעצמותו של הקב"ה, ועל בחינה זו נאמר "ובן אין לו" – הוא למעלה מכל ענין, איזה שיהיה, שחוץ הימנו (אפילו בדרך בחירה) – ובה מושרשים בני ישראל וקודשא בריך הוא כולא חד".

(משניות י"ג יטן וש"פ שמיני תשמ"ה)

שבתורה והמצוות (שניתנו במתן תורה) ביחס לעבודת ישראל (האבות וכו') לפני מתן תורה: לפני מתן תורה היתה עבודת ישראל מדודה לפי כח הנברא (עד היכן שיד הנברא מגעת בכחותיו הפרטיים); משא"כ במתן תורה, אשר "נתן לנו את תורתנו"⁷⁴ – הרי בתורה ומצוות נמצא כח הבורא.

ולאחרי גמר קיום התורה והמצוות תתגלה בבני ישראל מעלתם העצמית – "מה יפה ירושתנו" – ענין הנחלה, מה שבני ישראל חד הם כביכול עם עצמותו יתברך⁶³.

י. וי"ל שזהו הביאור בסיום ששה סדרי משנה – "עתיד הקב"ה להנחיל כו' להנחיל אוהבי יש":

הרמב"ם מבאר⁶⁹, שהלשון "יש" מורה על "מציאות"⁷⁰ התמידית אשר אין לה תכלית, והיינו עצמותו יתברך⁷¹, "יש" האמיתי. ו"להנחיל אוהבי יש" פירושו – מה שיהודי נעשה מציאות אחת, כביכול, עם "יש" האמיתי. וזהו טעם הדיוק "להנחיל

ואילך) ב"שרש מס"נ (שיש לנשי) על התו"מ על קדה"ש" שהיא "לפי ששרש אותיות התורה הוא בעצמות דחכ' דתורה הקדומה שהיא כח חכמתו העצמית ית' ממש שכלולה בעצמותו ממש (שלמעלה הרבה גם מבחי' כח המוליד לנשי בדומה לו כו') והוא ה' ענין מס"נ דנשי בזמן מ"ת כו". עיי"ש שבמס"נ על תו"מ ב' טעמים כו'. וראה לקו"ש ח"א שם הערה 49.

(69) בפיהמ"ש סוף עוקצין.
(70) כ"ה בתרגום קאפא. ובפיהמ"ש שלפנינו בשינוי לשון.

(71) ראה רמב"ם בתחלתו ע"ד מציאות ואמתתה.

(72) וראה גם לקו"ש חכ"ב ע' 50 (ואילך).
(73) אלא שאינו נתפס בזה, כי מכיון שהסיבה לזה שהם בניו, היא הרצון בהם [לא כבחי' "חלקנו", שהסיבה לרצון דהקב"ה בישראל הוא לפי שישראל הם "בנים" והוא ית' הוא "אבינו", ורצון זה הוא הכרחי, כביכול, משא"כ בבחי' גורלנו], דבחי' מחשבה זו מצ"ע היא מופשטת מצורת ה"בן" (ישראל), כיון שהיא למעלה מתואר "אב", ורק מצד רצון ובחירת הקב"ה בישראל נעשו ישראל בניו ית' ו"נחלקה צורתו" (כנ"ל (הערה 62) בלשון הה"מ) גם במחשבה זו, ולכן אינו נתפס בזה.

